

Ministeriet for Grøn Trepert
Miljøstyrelsen

Esbjerg d. 19. juni 2025

Høringssvar til forslag til Vandområdeplaner 2021-2027

Vandområdedistrikt Jylland og Fyn (Vandområdedistrikt I)- **Kystvand Vadehavet**

Dette høringssvar er resultatet af seks landbrugsorganisationers samarbejde vedrørende udkast til vandområdeplanen 2021-2027 for vandområdedistrikt Jylland og Fyn (VP3). Foreningerne har især fokuseret på de lokale forhold, der knytter sig til indholdet i udkastet til VP3 i oplandet til Vadehavet. De mere generelle forhold i VP3 varetages i høringssvaret fra Landbrug & Fødevarer.

Høringssvaret skal betragtes som en tilføjelse til høringssvaret indsendt af samme række foreninger den 21. juni 2022 (*Miljøstyrelsens nummerering: løbenummer 1667 og ændringsforslag nummer 1392*).

I det følgende uddybes landbrugsorganisationerne i Syd- og Sønderjyllands bemærkninger til Vandområdeplaner 2021-2027 fordelt på følgende overordnede kategorier:

Vandløb

Søer

Kystvand Vadehavet

Vandløb

Naturlige eller modificerede vandløbsstrækninger

I de år vi har kendt til vandplaner i Danmark, har landbruget stillet sig tvivlende overfor, om vandløbene er korrekt udpeget. Langt hovedparten af vandløbene er udpeget til at være naturlige. I det virkelige landskab, er der tale om et stort antal kanaliserede og modificerede vandløb, som i overvejende grad tjener til afvandingsformål.

Det danske landskab er systematisk blevet afvandet gennem flere århundreder, og i den forbindelse er langt størstedelen af vandløbene blevet modificeret. En lang række af disse vandløb – og helt sikkert mere end de ca. otte pct., der er udpeget som stærkt modificerede i vandplanerne – er kvalificerede til at blive udpeget som stærkt modificerede.

Vandløb med potentiale skal styrkes og afvandingskanaler skal benyttes

Udpegningen af vandløbene som enten naturlige eller stærkt modificerede har betydning for, hvilket miljømål der skal opnås, og hvilke typer af indsatser, der kan sættes i værk. Udpeges et vandløb som stærkt modificeret, anerkendes behovet for at opretholde afvandingen. Det betyder i praksis, at der ikke skal laves markante ændringer af de fysiske forhold som modvirker afvandingen. For landbrugets vedkommende er korrekt udpegning derfor særdeles relevant, idet dyrkningssikkerheden i høj grad er afhængig af afvandingen af arealerne.

I forslag til VP3 er hovedparten af de målsatte vandløb i oplandet til Vadehavet vurderet til at være i moderat, ringe eller dårlig økologisk tilstand. Det er stort set kun delstrækninger af de store hovedvandløb som Varde Å, Kongeåen, Holsted Å og Ribe Å, som er i god økologisk tilstand.

De modificerede vandløb tjener overordnet som formål at sikre afvanding af såvel by som land. Problemstillingen opstår når der planlægges at forbedre miljøtilstanden i de modificerede vandløb. Når der etableres fysiske indsatser i de modificerede vandløb, vil det ofte få afvandingsmæssige konsekvenser. I mange af de modificerede vandløb er der slet ikke potentiale til at opnå god økologisk tilstand.

Vi anbefaler at langt flere vandløb, med funktion af afvandingskanal, udpeges til at være stærkt modificerede.

Kystvandråd Vadehavets anbefalinger til indsatser ved vandløbene

I 2023 arbejdede Kystvandråd Vadehavet med opgaven om at finde lokalt forankrede veje til et vandmiljø i god økologisk tilstand.

Vi har forgæves søgt efter Kystvandrådets anbefalinger til gode veje til et vandmiljø i god økologisk tilstand i udkastet til VP3. Vi fastholder at vandmiljøet i vandløbene vil blive forbedret betydeligt ved implementering af Kystvandrådets anbefalingerne, som bla. er.:

- Behov for en bedre opgørelse af dræningsforholdene regionalt, således at kvælstofindsatsen kan målrettes og effektiviseres langt bedre lokalt. Viden om dræningsforhold er en væsentlig mangel i VP3.
- Fokus på udvaskning af fosfor. Plantning af træer langs vandløbsbrinkerne vil reducere udvaskningen af fosfor.
- Etablering af okkeranlæg på udvalgte vandløbsstrækninger.

Kystvandrådenes lokale analyser viser den bedst mulige vej til et sundt vandmiljø. Bedst mulige fordi resultaterne både er fagligt valide – og samtidig, i langt højere grad end vandplanerne, accepteret lokalt. Derfor skal resultaterne naturligvis inddrages i vandplanerne, så det bliver muligt at implementere dem.

Søer

Generelt

Den økologiske tilstand i søer er ifølge vandplanerne hovedsageligt afhængig af fosfortilførslen. Derfor er der i vandplanerne beregnet fosformål for søerne, og dermed også fosforreduktionskrav/indsatskrav.

I Kystvandråd Vadehavet har vi peget på de mange gavnlige effekter ved træplantning i forhold til fosfortilbageholdelse i vandløb mv. Planlægningen for indsatser til god økologisk tilstand i søer bør placeres i de lokale treparter og ved kommunerne, så indsatsen bliver lokalt funderet og tilpasset.

Kystvand Vadehavet

Oplandet til Vadehavet – ét opland eller flere deloplande?

Vandområdeplanerne tager udgangspunkt i, at hvert af de fire deloplande alene responderer på dets direkte opland og ikke på de andre deloplande. Det vil sige, at alle indsatser i oplandet til Knude Dyb laves udelukkende for at forbedre tilstanden i Knudedyb.

Vadehavet er karakteristisk ved en daglig stor vandudskiftning grundet det betydelige tidevand. Vandet i Vadehavet blander sig og data tyder på, at der ikke er fagligt belæg for at dele oplandet til Vadehavet op i fire deloplande men at oplandet derimod kan og bør opfattes som ét samlet opland.

Baggrunden for den påstand finder vi i, at man bør forvente et lavere klorofylniveau i et dyb, der har en lavere kvælstoftilførsel. Dette kan testes, da Juvre Dyb har en tilførsel fra dets direkte opland, der er 10% af den direkte tilførsel til Knudedyb. Man ville således forvente et noget lavere klorofylniveau i Juvre Dyb end i Knudedyb, hvis hypotesen er rigtig.

Det er imidlertid ikke dette, som observeres. Klorofylniveauerne beregnet som alm. gennemsnit pr år er nogenlunde ens i de fire dyb. Der ses endda lavere værdier i Knudedyb end i Juvre Dyb, uanset om man regner for perioden 2014-2019 eller 2019-2024, og om man regner med eller uden klorofyl-spikes i foråret.

Hvis man beregner, hvor stor kvælstofbelastningen er fra det direkte opland til vandområdet, så er det synligt, at der er stor forskel på belastningen. Den højeste belastning pr areal vandområde er for Grådyb med 216 kg N/ha vandområde, mens Juvre Dyb har en belastning på 25 kg N/ha vandområde. Dette er mere end en faktor 8 i forskel, og på trods heraf ses ikke lavere klorofylniveau i Juvre Dyb end i Grådyb.

Det tyder således på at hypotesen om, at hvert dyb responderer på ændringer i tilførsler fra deres specifikke opland ikke er korrekt, og at opblandingen mellem dybene er større end antaget i de beregninger, som ligger til grund for vandområdeplanerne.

Data fremkommer af tidligere fremsendt notat udarbejdet af Seges Innovation "*Analyse af klorofylniveau i Vadehavet og kvælstof indsatsbehov*" af 4. april 2025.

De kollektive indsatser er vigtige

Lodsejerne, kommunerne, udtagningskonsulenterne og Naturstyrelsen har stor succes med omlægningsprojekter i hele oplandet til Vadehavet.

Data viser at kvælstoftabet til Vadehavet er størst i oplandet til Knudedyb. Men med udgangspunkt i, at indsatser i hele oplandet bidrager til god økologisk tilstand i Vadehavet, så fratager vi store dele af landsdelen muligheden for at have fokus på kvælstofreducerende indsatser.

I oplandet til Vadehavet er der store områder med lavbundslande og dertil ved vi, at vandstanden i Vadehavet er stigende. I oplandet til Lister Dyb er der altså et fokus på udtagning af lavbundslande for reducerer CO₂e-udledningen men også for at modstå de klimaforandringer, som kræver hurtigere bortledning af vand samt kapacitet til opmagasinering af vand i perioder hvor sluserne er lukket ud til Vadehavet, når vandstanden her er højere end den er i vandløbene.

Ved at se oplandet til Vadehavet som ét samlet opland, vil fokus og indsatser i Sønderjylland blive mere målrettet projekter der tilbageholder og omsætter kvælstof – til gavn for vandmiljøet.

Mål for klorofyl i Vadehavet

Mål for klorofyl jf. Vandrammedirektivet er defineret som "sommerklorofyl" i de fleste danske marine vandområder og er defineret som middel fra maj-sep. I Vadehavet er anvendt en anden statistisk metode: 90 % fraktil (eller percentil) af marts-sep. klorofyl. Percentil metoden er EU Interkalibreret og beskrevet af EU kommissionen.

Fraktiler er beregnet ved at pulje alle data fra statusperioden 2014-2019. Alm. gennemsnit er beregnet ved først at tage et alm. gennemsnit på årsniveau og derefter af årene.

Når de få høje klorofyl-spikes i foråret udelades af beregning for alle dyb, så falder 90% fraktil for Knudedyb fra 20 til 10 µg/l og ligger på niveau med Grådyb og Lister Dyb. Samme billede tegner sig for perioden 2019-2024. Ved beregning af alm. gennemsnit har Knudedyb ikke et klorofylniveau, der er særskilt højere end de andre dyb. Dette uanset om der regnes for perioden maj-september eller marts-september.

Data fremkommer af tidligere fremsendt notat udarbejdet af Seges Innovation "*Analyse af klorofylniveau i Vadehavet og kvælstof indsatsbehov*" af 4. april 2025.

Vi anmoder om, at Danmark optager en dialog med EU om et genbesøg af Interkalibreringen, således at mål for klorofyl i Vadehavet fremadrettet kan ændres til det såkaldte "sommerklorofyl".

Kystvandråd Vadehavets anbefalinger til indsatser i kystvandet og i oplandet

Miljøindikatorer

Kystvandråd Vadehavet arbejdede bla. med miljøindikatorer for Vadehavet – klorofyl, bundfauna og ålegræs. Det er Kystvandråd Vadehavets vurdering at klorofyl-indikatoren er egnet som miljøindikator også i kystvandområder i Vadehavet.

Bundfaunaindikatoren anvendes til tilstandsvurdering og det vurderes at overvågningen muliggør en tilstrækkelig robust beregning af indikatoren. Kystvandrådet anbefaler, at bundfaunaindikatoren med fordel også indgå i beregning af målbelastning og indsatsbehov.

Ålegræs anvendes i dag ikke som miljøindikator i Vadehavet, men der er både historiske data og nuværende NOVANA data, som på sigt kunne muliggøre udvikling af en ålegræsindikator for Vadehavet. DTU har undersøgt ålegræs i Vadehavet nærmere, og der er historisk data der viser, at det kunne være en relevant indikator at undersøge. Kystvandrådet for Vadehavet anbefaler derfor, at man undersøger nærmere, om ålegræs fremover kan indgå – ikke i indsatsbehovsdelen – men hvorvidt ålegræs målt på arealudbredelse og ikke dybdeudbredelsen, fremover kan indgå som en måleparameter for god økologisk tilstand i Vadehavet.

Dræningskort

Dræning udgør en af de vigtigste transportveje af næringsstoffer til vandmiljøet, og har derfor også betydning for valg og placering af virkemidlerne til reduktion af næringsstofudvaskningen i Vadehavet.

Kystvandrådet for Vadehavet anbefaler derfor, at der er behov for en bedre opgørelse af dræningen i oplandet til Vadehavet.

Målestationer i Vadehavet

Kystvandrådet for Vadehavet er i forbindelse med undersøgelsen af relevante miljøindikatorer blevet præsenteret for, hvordan overvågningen af ålegræs, klorofyl og bundfauna monitoreres i Vadehavet.

Ålegræssets udbredelse, klorofylkoncentrationen og bunddyrssammensætningen monitoreres flere steder i Vadehavet, som en del af NOVANA overvågningen. Monitoringen – og antallet af overvågningsstationer – varierer fra indikator til indikator, men Kystvandrådet for Vadehavet anbefaler, at der opsættes flere målestationer – for Vadehavet har i modsætning til andre Kystvande i Danmark – færre overvågningsstationer.

Et andet opmærksomhedspunkt som Kystvandrådet for Vadehavet anbefaler er, at der undersøges hvorvidt målestationen for klorofyl i Knude Dyb er repræsentativ. Knude Dyb har – i modsætning til de tre andre dyb i Vadehavet – et væsentligt højere indsatsbehov. For at være sikker på, at målestationen monitorerer retvisende, så anbefaler Kystvandrådet at Miljøstyrelsen undersøger, hvorvidt placeringen af målestationen er placeret rigtigt.

Ved spørgsmål kontakt Stine Bundgaard, sbp@sagro.dk, 40295885

Høringssvaret indsendes på vegne af

Formand Allan V. Pedersen

Jysk Landboforening

Formand Henrik Jessen

Spiras

Formand Nis Kristian Hjort

Vejle-Fredericia Landboforening

Formand Christian Kock

LHN

Formand Henrik Berthelsen

Familielandbruget Sydvest

Formand Antoni Stenger

Sønderjysk Familielandbrug

Formand Niels-Henrik Keinicke

Familielandbruget LRS- Vejle